

การย้อมสีจากฟางข้าวเจ็กเขยเส้าให้(จากธรรมชาติ)บนผ้าฝ้าย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มัทณี ปราโมทย์เมือง

สาขาวิชาการออกแบบบรรจุภัณฑ์และการพิมพ์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ

๑

★ 1. การปรับสภาพผืนผ้าให้ย้อมติดสีจากธรรมชาติได้เข้มข้น

1.1 สารเคมี

- 1) สารเพิ่มประจุบวก
- 2) น้ำ

1.2 อัตราส่วนผสม :

ปริมาณน้ำสารที่ต้องการ เตรียมสารเคมี	1 ลิตร	2 ลิตร	5 ลิตร
สารเพิ่มประจุบวก (10 กรัมต่อลิตร หรือ 10 ซีซีต่อลิตร)	10 กรัม หรือ 10 ซีซี	20 กรัมหรือ 20 ซีซี	50 กรัม หรือ 50 ซีซี
น้ำ	1 ลิตร	2 ลิตร	5 ลิตร

1.3 การเตรียมสารละลาย และการปรับสภาพเส้นด้าย หรือ ผ้าก่อนการย้อมสี

- 1) ตวงน้ำ ตามปริมาณที่ต้องการใส่ลงในภาชนะสแตนเลส
- 2) ตวงหรือชั่งสารเพิ่มประจุบวก ตามสัดส่วนที่ต้องการใส่ลงในน้ำ (ข้อ 1)
- 3) ใส่ผ้าฝ้ายลงในภาชนะที่มีสารละลายเพิ่มประจุบวก
- 4) นำผ้าฝ้าย ไปต้มให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส นาน 20 นาที
- 5) นำผ้าฝ้าย มาบิดหมาด กระตุก และนำไปย้อมสีต่อไป หรือนำผ้าฝ้ายมาบิดหมาด กระตุก และ ตากแห้ง ก่อนนำไปย้อมสี (ห้ามล้างน้ำ)
- 6) นำผ้าฝ้ายไปทำการย้อมสีฟางข้าวเจ็กเขย (จากธรรมชาติ) ต่อไป

รูปที่ 1 การปรับสภาพผืนผ้าฝ้ายก่อนย้อมสี
ที่มา : มัทณี ปราโมทย์เมือง (2567)

★ 2. การย้อมสีจากฟางข้าวเจ็กเขยบนผ้าฝ้าย และ/หรือ ผ้าเรยอน

2.1 วัสดุและสารเคมี

- (1) ผ้าฝ้าย ที่ผ่านการกำจัดสิ่งสกปรกและ/หรือฟอกขาว และผ่านการแช่สารเพิ่มประจุบวก
- (2) ฟางข้าวเจ็กเขย
- (3) สารส้ม
- (4) น้ำสนิมเหล็ก หรือ เฟอร์รัสซัลเฟต
- (5) น้ำ

2.2 การสกัดสีจากฟางข้าวเจ็กเขย

- 1) นำฟางข้าวเจ็กเขย ปริมาณ 3 กิโลกรัม นำมาหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ และเทใส่ภาชนะสแตนเลส
- 2) เติมน้ำ ใส่ไปประมาณ 30 ลิตร (ฟางข้าว 1 กิโลกรัม ต่อ น้ำ 10 ลิตร)
- 3) ทำการต้มให้เดือดเป็นเวลา 1 ชั่วโมง
- 4) ทำการกรองฟางข้าวเจ็กเขย ผ่านผ้าขาวบาง
- 5) เติมน้ำให้ครบ 30 ลิตร
- 6) นำน้ำของสีจากฟางข้าวเจ็กเขย ที่สกัดได้ ไปใช้ย้อมกับผ้าฝ้าย ที่เตรียมไว้

2.3 อัตราส่วนของน้ำที่ใช้ย้อมสีจากฟางข้าวเจ็กเขย :

ปริมาณผ้าฝ้าย	0.5	1	2	3
ส่วนผสม	กิโลกรัม	กิโลกรัม	กิโลกรัม	กิโลกรัม
น้ำ	15 ลิตร (ฟางข้าว = 0.5 กก.)	30 ลิตร (ฟางข้าว = 3 กก.)	60 ลิตร (ฟางข้าว = 6 กก.)	90 ลิตร (ฟางข้าว = 9 กก.)

รูปที่ 2 การสกัดสีและย้อมสีฟางข้าวเจ็กเขย
ที่มา : มัทธนี ปราโมทย์เมือง (2567)

2.4 วิธีการย้อมสีฟางข้าวเจ็กเขยและการทำมอร์แดนท์หลังย้อม

- (1) ตวงน้ำสีตามปริมาณที่ต้องการใส่ลงในภาชนะสแตนเลส
- (2) ใส่ผ้าฝ้าย ลงในภาชนะที่มีสารละลายสีย้อมผสมอยู่ และใช้มือกดผ้าฝ้าย ให้จมลงในสารละลายสีย้อม และทำการย้อมสี เวลาประมาณ 5 นาที
- (3) เพิ่มอุณหภูมิให้ร้อนขึ้นถึงเดือด โดยทำการย้อมสี ที่อุณหภูมินี้ เป็นเวลา 30 นาที โดยในระหว่างการย้อมสี จะต้องทำให้ผ้าฝ้าย เคลื่อนที่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อป้องกันผ้าฝ้าย สีไม่สม่ำเสมอ
- (4) นำผ้าฝ้าย มาบิดหมาด ๆ
- (5) ถ้าต้องการให้ผ้าฝ้าย มีสีสว่าง (ภาพด้านล่าง) ให้ใช้ “สารส้ม” เป็นสารมอร์แดนท์ ซึ่งเตรียมสารละลายสารส้ม โดยให้ชั่งสารส้ม ปริมาณ 50 กรัม และนำมาละลายในน้ำอุ่น 10 ลิตร (สารส้ม 5 กรัม ต่อลิตร)
- (6) ถ้าต้องการให้ผ้าฝ้าย มีสีเทาดำ (ภาพด้านล่าง) ให้ใช้ “เฟอร์รัสซัลเฟต” เป็นสารมอร์แดนท์ ซึ่งเตรียมสารละลายเฟอร์รัสซัลเฟต โดยทำการชั่งสารส้ม ปริมาณ 50 กรัม และนำมาละลายในน้ำอุ่น 10 ลิตร (สารส้ม 50 กรัมต่อลิตร)
- (7) นำผ้าฝ้าย ที่ผ่านการย้อมสี ในข้อ (4) ใส่ลงในสารละลายมอร์แดนท์ข้อ 5 หรือข้อ 6)
- (8) แช่ผ้าฝ้าย ในสารละลายมอร์แดนท์ เป็นเวลา 30 นาที สำหรับมอร์แดนท์สารส้ม และ 2 - 12 ชั่วโมง สำหรับมอร์แดนท์สนิมเหล็ก
- (9) ล้างน้ำที่อุณหภูมิห้องหลายๆ ครั้ง
- (10) เตรียมสาร เพื่อกำจัดสีส่วนเกิน เตรียมโดยตวงน้ำใส่ภาชนะสแตนเลส ประมาณ 20 - 30 ลิตร จากนั้นใส่น้ำยาล้างจาน (เช่น ซันต์ไลท์) จำนวน 20 - 30 ซีซี และคนให้เข้ากัน
- (11) นำผ้าฝ้าย ที่ผ่านการย้อมสี ใส่ลงในสารละลายที่เตรียมไว้ เพื่อล้างทำความสะอาดสี ส่วนเกินออก นาน 3 - 5 นาที
- (12) ล้างน้ำ ที่อุณหภูมิห้องหลาย ๆ ครั้ง และนำไปบิดหมาด ตามลำดับ
- (13) นำไปตากให้แห้ง

รูปที่ 3 การย้อมสีฟางข้าวเจ็กเขยจากธรรมชาติ

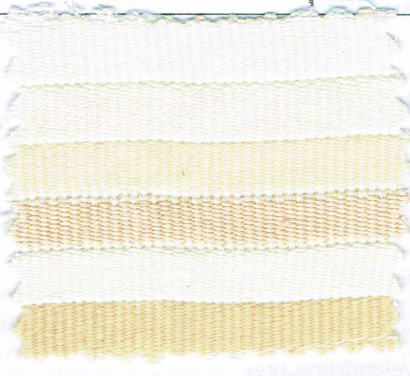
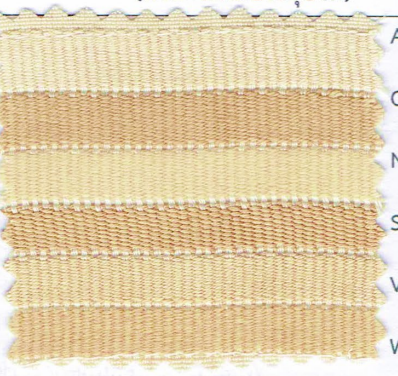
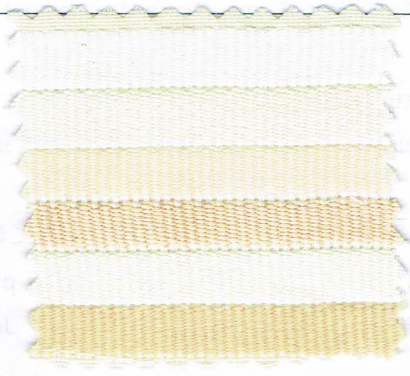
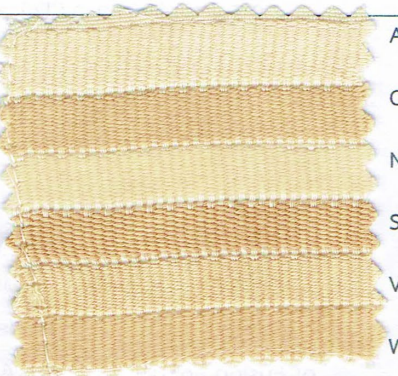
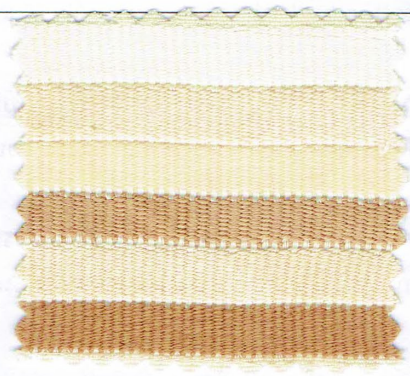
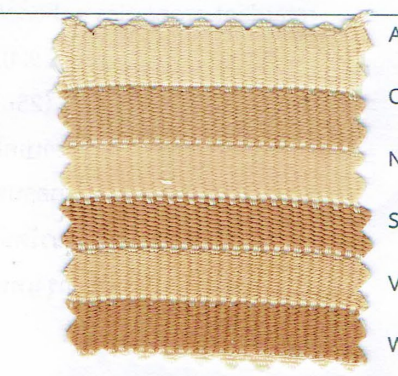
ที่มา : มัทธนี ปราโมทย์เมือง (2567)

** อ้างอิงข้อมูล : รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนพล มงคลรัตนสิทธิ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรูญ คล้ายจ้อย และ น.ส.หทัยทิพย์ ศรีชมภู คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ผ้าหลายเส้นใย ที่ผ่านการปรับและไม่ปรับสภาพ ด้วยสารเพิ่มประจุบวก
และย้อมด้วยสีจากฟางข้าวเจ้าเขียว และทำมอร์แดนท์ด้วยสารส้มและสนิมเหล็ก

การย้อมสีจากฟางข้าว

สภาวะการ ย้อมสี	Multifiber No. 1 (ไม่ได้แช่สารเพิ่มประจุบวก)	Multifiber No. 1 (แช่สารเพิ่มประจุบวก)
ไม่ใส่ สารมอร์ แดนท์	 Acetate Cotton Nylon Silk Viscose Wool	 Acetate Cotton Nylon Silk Viscose Wool
มอร์แดนท์ ด้วยสารส้ม	 Acetate Cotton Nylon Silk Viscose Wool	 Acetate Cotton Nylon Silk Viscose Wool
มอร์แดนท์ ด้วยสนิม เหล็ก	 Acetate Cotton Nylon Silk Viscose Wool	 Acetate Cotton Nylon Silk Viscose Wool

รูปที่ 4 ตารางเปรียบเทียบสีจากฟางข้าวเจ้าเขียว สោไห
ที่มา : มัทธนี ปราโมทย์เมือง (2567)

กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยี

รูปที่ 5 บรรยายการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยี

ที่มา : มัทธนี ปราโมทย์เมือง (2567)